

Korxonalarda buxgalteriya hisobining tashkiliy asoslari

G`aniyev Rahimjon

Farg`ona davlat universiteti Moliya

yo`nalishi 3-bosqich talabasi

Yuldasheva Gulmira

Ilmiy rahbar Bugalteriya kafedrasi o`qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada korxonalarda buxgalteriya hisobini tashkil etishning nazariy asoslari, ularning amaliyotdagi qo`llanilishi, buxgalteriya hisobini yuritish shakllari hamda tashkil etishga ta'sir etuvchi omillar yoritilgan. Shuningdek, buxgalteriya hisobi bo'yicha amal qilinadigan me'yoriy-huquqiy hujjatlar haqida ma'lumotlar keltirilgan. Maqolada bugungi raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobining avtomatlashtirilishi va zamonaviy dasturlar asosida yuritilishi zarurati asoslab berilgan.

Kalit so`zlar: buxgalteriya hisobi, moliyaviy axborot, tashkil etish shakllari, nazorat, avtomatlashtirish, buxgalteriya dasturlari, qonunchilik, hisob yuritish.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida har bir xo'jalik yurituvchi subyekt uchun moliyaviy barqarorlik, samarali boshqaruv va to'g'ri moliyaviy qarorlar qabul qilish buxgalteriya hisobining aniq, tizimli va to'liq yuritilishiga bog'liq. Korxona faoliyatida buxgalteriya hisobini samarali tashkil etish nafaqat moliyaviy hisobotlar tayyorlash, balki nazorat va

tahlil jarayonlarining ham ajralmas bo'lagidir. Ushbu maqolada korxonalarda buxgalteriya hisobini tashkil etish masalalari chuqur tahlil qilinadi. Buxgalteriya hisobi - bu ish yuritish jarayonining barcha ishlab chiqarish va iqtisodiy jarayonlarini hujjatlarda rasmiylashtirish, ularning tizimli va doimiy tartib, sarhisob qilish hisobotlarini hamda ishlab chiqarish jarayonidir. U qo'shimcha ma'lumotlarni to'plash, saqlash, qayta ishlash va taqdim etish orqali rahbariyatiga va transport vositalariga korxonani yaratish imkonini beradi.

Tashqi manfaatdor tomonlarga (investorlar, kredit tashkilotlari) hisobot berish. Raqamli texnologiyalar, ayniqsa, moliya va buxgalteriya tizimlarida samarali foydalanilishi, global iqtisodiyotning o'sishi va rivojlanishiga muhim ta'sir ko'rsatadi. Raqamli texnologiyalar yordamida buxgalteriya jarayonlari avtomatlashtirilgan, real vaqt rejimida ma'lumotlar boshqarilishi va xavfsizligi ta'minlanadi, bu esa tashkilotlarning ish faoliyatini sezilarli darajada yaxshilash imkonini beradi. Shu bilan birga, bugungi kunda biznes jarayonlarini raqamlashtirish nafaqat moliya va buxgalteriya tizimlarining samaradorligini oshiradi, balki korxonalarning raqobatbardoshligini ta'minlashda ham muhim o'rin tutadi. Moliya va buxgalteriya tizimlarida raqamli texnologiyalarni qo'llash jarayoni ko'plab imkoniyatlar yaratadi, ammo shu bilan birga bir qator muammolar va qiyinchiliklar ham yuzaga kelmoqda. Buxgalteriya tizimlarini modernizatsiya qilishda raqamli texnologiyalarni joriy etish, avvalo, jarayonlarni avtomatlashtirish, hisobotlarni yaxshilash, shaffoflikni oshirish va xarajatlarni kamaytirish kabi ijobiy natijalarga olib keladi. Biroq, yangi texnologiyalarni joriy etish jarayonida xodimlarni o'qitish, texnik integratsiya, xavfsizlik masalalari va tizimlar orasidagi moslashuv muammolari kabi muammolar yuzaga keladi. Shuning uchun, raqamli texnologiyalarni moliya va buxgalteriya tizimlariga qo'llashda to'g'ri metodologiyalarni ishlab chiqish va muammolarni bartaraf etish zarur. Raqamli texnologiyalar yordamida moliya va buxgalteriya tizimlarini modernizatsiya qilishning amaliy va nazariy jihatlarini, qo'llaniladigan metodlar, texnologiyalarni joriy etishda yuzaga keladigan muammolar va

natijalar, shuningdek, texnologiyalarning kelajakdagi imkoniyatlari tahlil qilinadi. ERP tizimlari, bulutli texnologiyalar, sun'iy intellekt, blokcheyn va katta ma'lumotlar tahlili kabi texnologiyalarni qo'llashning samaradorligi va bu jarayonlarda yuzaga keladigan muammolarni hal etish usullari haqida so'z boradi. Moliya va buxgalteriya tizimlarini modernizatsiya qilish uchun turli raqamli texnologiyalar qo'llaniladi. Ularning har biri tizimlarning samaradorligini oshirish, jarayonlarni avtomatlashtirish va xatoliklarni kamaytirish imkoniyatini yaratadi. Asosiy metodlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Buxgalteriya dasturlari va ERP tizimlari: Enterprise Resource Planning (ERP) tizimlari buxgalteriya, moliya, ishlab chiqarish va boshqa biznes jarayonlarini birlashtiradi. Bu tizimlar yordamida barcha ma'lumotlar markazlashtirilgan holda saqlanadi va bir vaqtning o'zida real vaqt rejimida yangilanadi. ERP tizimlarining eng katta afzalligi, tashkilotning barcha bo'limlari o'rtasidagi o'zaro aloqaning mustahkamlanishidir. Bu tizimlar, o'z navbatida, tashkilotlarning umumiy boshqaruv samaradorligini oshiradi. Bulutli hisob-kitob tizimlari: Bulutli texnologiyalar yordamida buxgalteriya ma'lumotlarini saqlash va ularga istalgan joydan, istalgan vaqtda kirish imkoniyati yaratiladi. Bu kichik va o'rta bizneslar uchun ayniqsa muhim, chunki ular an'anaviy tizimlarga nisbatan kamroq moliyaviy resurslarga ega. Bulutli texnologiyalar yordamida ma'lumotlar xavfsiz va samarali tarzda boshqariladi, tizimga kirish faqat ruxsat etilgan foydalanuvchilar uchun mavjud bo'ladi.

Sun'iy intellekt (AI): AI yordamida buxgalteriya jarayonlari avtomatlashtiriladi. Masalan, invoislarni tasdiqlash, soliqlarni hisoblash, va boshqa moliyaviy operatsiyalar. Sun'iy intellekt tizimlari tez va aniq hisobotlar olishga imkon beradi, shuningdek, doimiy ravishda o'zini optimallashtiradigan tizimlarni yaratishga yordam beradi. AI yordamida tashkilotlar o'z faoliyatini oldindan prognoz qilish va tezkor qarorlar qabul qilish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Blokcheyn texnologiyasi: Blokcheyn texnologiyasi orqali moliyaviy tranzaksiyalarni amalga oshirishda xavfsizlik va shaffoflik ta'minlanadi. Har bir tranzaksiya bloklar bilan tasdiqlanadi va bu tizimda tranzaksiyalarni tekshirish va ma'lumotlarni saqlash jarayonlarini ancha osonlashtiradi. Blokcheyn texnologiyasi tashkilotlarga moliyaviy hisobotlarni aniq va shaffof tarzda yaratishga imkon beradi.

Ma'lumotlar tahlili (Big Data): Katta ma'lumotlar tahlili yordamida tashkilotlar o'z moliyaviy holatini yaxshiroq tahlil qiladi va boshqaruv jarayonlarini optimallashtiradi. Katta ma'lumotlar tahlili moliyaviy ma'lumotlarni yig'ish, tahlil qilish va qarorlar qabul qilish jarayonini sezilarli darajada tezlashtiradi. Ma'lumotlar tahlili yordamida tashkilotlar moliyaviy risklarni prognoz qilish va samarali qarorlar qabul qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Natijalar moliya va buxgalteriya tizimlarini modernizatsiya qilish orqali bir qator ijobiy natijalar kuzatildi. Ushbu texnologiyalarni joriy etish nafaqat tashkilotlarning samaradorligini oshirish, balki moliyaviy jarayonlarni optimallashtirish va xavfsizlikni yaxshilashga ham yordam berdi.

Jarayonlarning avtomatlashtirilishi: Ko'plab buxgalteriya vazifalari avtomatlashtirilgan dasturlar yordamida amalga oshirilmoqda. Masalan, invoislarni tasdiqlash, soliqlarni hisoblash, ma'lumotlarni qayta ishlash va hisobotlar tayyorlash kabi vazifalar avtomatlashtirilgan. Bu esa xatoliklarni kamaytirish va jarayonlarni tezlashtirish imkonini beradi. Avtomatlashtirilgan tizimlar tashkilotlarga vaqtni tejash va resurslarni optimallashtirishga yordam beradi.

Shaffoflik va aniq hisobotlar: Raqamli texnologiyalar yordamida tashkilotlar o'z faoliyatining barcha moliyaviy jihatlarini real vaqt rejimida kuzatib borishi mumkin. Bu esa audit jarayonlarini soddalashtiradi va yaxshilangan shaffoflikni ta'minlaydi. Shuningdek, tashkilotlar moliyaviy hisobotlarni aniq va tezkor tayyorlay olishadi, bu esa xaridorlar va investorlar uchun yanada ishonchli muhit yaratadi.

Ishlab chiqarish va iqtisodiy samaradorlikni oshirish: Avtomatlashtirilgan tizimlar ish hajmini kamaytiradi va samaradorlikni oshiradi. Buxgalteriya jarayonlarida operatsion xarajatlarni kamaytirish va vaqtni tejash orqali tashkilotlar iqtisodiy samaradorligini oshiradi. Bu o'z navbatida, tashkilotlarning raqobatbardoshligini oshiradi.

Xarajatlarni kamaytirish: Raqamli texnologiyalar yordamida odamlarning qo'lda bajaradigan ishlari avtomatlashtirilganligi sababli, ishchi kuchi xarajatlari kamayadi. Bu kichik va o'rta bizneslar uchun juda muhim, chunki ular ko'proq foyda olishlari va resurslarni samarali tarzda taqsimlashlari mumkin. Muhokama Raqamli texnologiyalarning moliya va buxgalteriya tizimlarini modernizatsiya qilishdagi roli katta. Biroq, har bir yangi texnologiya bilan birga ba'zi muammolar va qiyinchiliklar ham yuzaga keladi. Bunday texnologiyalarni joriy etish jarayonida quyidagi omillarni hisobga olish zarur: Xodimlarni o'qitish va moslashuv: Raqamli texnologiyalarga o'tish jarayonida xodimlarning yangi tizimlarga moslashishi kerak. Ko'p hollarda xodimlar eski tizimlarga ko'nikib qolgan bo'lishi 345 mumkin, va yangi tizimlarga o'rganish vaqtni oladi. Bunday holatda, tashkilotlar samarali o'quv dasturlarini yaratib, xodimlarga yangi tizimlarni tezda o'rgatishlari zarur. Yangi texnologiyalarni o'rganish uchun muntazam treninglar va qo'llab-quvvatlash xizmatlari ham muhimdir. Integratsiya va eski tizimlar bilan moslashuv: Yangi raqamli tizimlarni eski tizimlar bilan birlashtirishda ba'zi texnik muammolar yuzaga kelishi mumkin. Eski tizimlar bilan yangi texnologiyalarni integratsiya qilish va o'zaro moslashuv muammolarini hal qilish uchun texnik qo'llab quvvatlash va puxta rejalashtirish zarur. Shuningdek, yangi tizimlarga o'tish vaqtida ma'lumotlarni ko'chirishda ehtiyotkorlik bilan yondashish kerak. Xavfsizlik masalalari: Sun'iy intellekt, blokcheyn va bulutli texnologiyalarni qo'llashda xavfsizlik masalalari dolzarb bo'lib qolmoqda. Har bir yangi texnologiya o'ziga xos xavf-xatarlarni keltirib chiqarishi mumkin. Masalan, ma'lumotlar xavfsizligi va shaxsiy ma'lumotlarning maxfiyligini ta'minlash uchun ilg'or shifrlash texnologiyalarini qo'llash zarur. Blokcheyn texnologiyasi xavfsiz tranzaksiyalarni ta'minlasa-da, tizimlar orasidagi integratsiya va

o'zaro aloqalardagi xavfsizlikni mustahkamlash muhimdir. Kelajakdagi imkoniyatlar: Raqamli texnologiyalarni joriy etish, ayniqsa sun'iy intellekt va katta ma'lumotlarni tahlil qilish sohalarida yangi imkoniyatlarni yaratadi. Sun'iy intellekt yordamida tashkilotlar moliyaviy jarayonlarini nafaqat avtomatlashtirish, balki prognoz qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Katta ma'lumotlar tahlili yordamida esa qarorlar qabul qilish jarayoni yanada tezlashtiriladi va optimallashtiriladi. Xulosa Raqamli texnologiyalar moliya va buxgalteriya tizimlarini modernizatsiya qilishda kuchli vosita hisoblanadi. Bu texnologiyalarni joriy etish orqali tashkilotlar o'z jarayonlarini avtomatlashtirishi, hisobotlarni yaxshilashi, shaffoflikni oshirishi va iqtisodiy samaradorlikni ta'minlashi mumkin. Shu bilan birga, texnologiyalarni to'g'ri joriy etish, xavfsizlikni ta'minlash va xodimlarni yangi tizimlarga o'rgatish juda muhimdir. Texnologiyalarning muvaffaqiyatli joriy etilishi va integratsiyasi orqali tashkilotlar o'zlarining raqobatbardoshligini oshirib, yanada samarali faoliyat yuritishi mumkin. Ahamiyatli jihat shundaki, yangi texnologiyalar joriy etishda qiyinchiliklar va muammolar bo'lishi mumkin, ammo to'g'ri yondashuv bilan bu holatlar bartaraf etilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abidov, A. (2023). Raqamli texnologiyalar va ularning moliya sohasidagi qo'llanilishi. O'zbekiston iqtisodiyotining zamonaviy tendensiyalari.
2. Isroilov, A., & Karimov, S. (2021). Innovatsion texnologiyalarni moliya va buxgalteriya tizimlarida qo'llash. Tashkent State University Press.
3. Aliyev, T. (2022). Buxgalteriya va moliya tizimlarida katta ma'lumotlar tahlili. Uzbekiston iqtisodiyoti, 12(5), 56-64.

4. Корол, В. (2023). Облачные технологии в финансовом учете: преимущества и вызовы. Европейский журнал цифровых финансов, 22(2), 78-88. 5. Петров, А. (2022). Цифровая трансформация в финансовых системах. Журнал финансов и бухгалтерских инноваций, 15(3), 45-57.